

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

מסכת כתובות - דף מה' מו'

עיונים על הדף

בגדר חיוב הבעל בקבורת אשתו?

מבואר במשנה, שמהחייבים שהבעל חייב לאשתו, לפדותה אם נשבת. וחייב לקבורה. ומבואר בגמ', שחייב לפדותה מחמת שמעשה ידה שייך לו. וחייב לפדותה, היות והקנו לו את הפירות שכתובים בכתובתה וכו'. ויתבאר בגמ' לקמן מז': בגמ' לקמן (נב'). אמרו לגבי פדיון, פעם ראשונה פודה. פעם שניה, רוצה פודה רוצה אינו פודה. ביאר רש"י (דס ד"ה רצה) שתיקנו רבנן שיפדה רק פעם אחת. תוס' (שם ד"ה רצה) הקשו שמשמע בסוגיא בדף מז': שפדיון שייך כמה פעמים. וביאר תוס' שיטת רש"י, שפדיון אינו מצוי וחייב רק פעם אחת. אולם קבורה מוגדר כמצוי, היות והנשים ממחרות למות מהאנשים. אולם דעת ר"ח, שיש חיוב לעולם לפדות אותה בכדי דמיה. מה שאמרו בגמ', רצה פודה, לא רצה לא פודה, זה ביחס ליותר מכדי דמיה. ועי"ש.

בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' קיא) טען השואל, שיש לדמות דין הפדיון לדין הקבורה. כמו שלמדנו שאין חייב לפדותה יותר מפעם אחת. אף לגבי קבורה כך יהיה הדין. ואם לאחר שקבר את אשתו הוציאה חטטי שכבי מקברה, שוב אינו חייב לקבורה. בדיוק כמו הדין האמור בפדיון, שאינו חייב יותר מפעם אחת. טען לו התשב"ץ, אין הנידון דומה לראיה, ויש לחלק בין חיוב הבעל לפדות, שאמרו שחייב רב פעם אחת. לבין הנידון של קבורה. לגבי קבורה, היות והטילו עליו לקברה, חייב אפילו אלף פעמים. אולם לגבי פדיון חייב רק פעם אחת. וביאר טעמו, לגבי קבורה, אמרו בגמ' ביבמות (פס') לגבי כהן שנשא אשה קטנה, ומדין תורה אינה מוגדרת כאשתו, וחייב לקברה. וטעם הדבר, היות והיא מוגדרת כמת מצוה, היות וקרוביה אינם יורשים אותה. אז קבורתה מוטלת על הבעל, כיון שיוורש אותה. מבואר שאע"פ שאינה אשתו, בכ"ז אמרו שחייב בקבורתה, כיון שמוטל עליו מחמת דיני הכתובה, וחייב זה הוא מוחלט ולעולם. אולם לגבי פדיון, יכול הבעל לטעון, שהוא מגרשה ושוב אינו נופלת עליו לגבי פדיון. אולם אשה שמתה, שוב אינו יכול לגרשה, וחייב בקבורתה. וביותר אמרו בירושלמי, שאף אשה שאין לה כתובה בעלה קבורה. (אף שמסיק שיש מקום לדון לפי שיטות הראשונים, שאף לגבי פדיון חייב יותר מפעם אחת.)

מהו חיוב "קבורה"?

לאחר שלמדנו את חיוב הבעל כלפי אשתו, שחייב לדאוג לקבורתה. והבאנו את דברי התשב"ץ שחייב לקבורה אף כמה פעמים. ולא מסתלק חיובו ברגע שנגמרה הקבורה, אלא אפילו הוציאה מקברה חטטי שכבי, חייב לקבורה שוב. עתה, יש לדון במצוות קבורה, האם גדר המצוה הוא מעשה המצוה של הקבורה. או שהמת יהיה קבור, ויש לנו עניין בתוצאה שיהיה המת קבור. הגרא"ו בקוב"ש לביצה"ו. (אות כה') נקט, מאחר ואמר רבא דמת ביו"ט ראשון יקבר ע"י עממין, ביו"ט שני, ע"י ישראל. אמאי לא נמתין עד הערב, ונקבור ע"י ישראל. אלא ע"כ, אין המצוה היא במעשה הקבורה. אלא בתוצאה שהמת יהיה קבור, ממילא לא אכפת לן שיקבר ע"י עממין ועי"ש.

בתמים דעים (סי' קי' או' ה') ובמקור ברוך (ח"א סי' לד') דנו בהרחבה בדברי רבינו אשר ב"ר משולם מלוגיל, ולמדו מדבריו שמכוח שהמצוה היא הקבורה ותו לא לא מדין. ומכר דבריו ומועד, חידש בתחנה חיים (מליתיה יו"ד סי' מב') שמצוה מהתורה של קבורה, הוא המעשה הראשון של הקבורה ולא יותר. ומבואר דדין הוא במעשה ולא בתוצאה. (על דבריו גופא יש לעיין בראשונים ר"ח ועוד בסנהדרין שם דאפשר דמהתורה סגי בארון ואף לא בעי קבורה בעפר ואכמ"ל) אולם בבית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קס') דן בדבריו ולא הכריח כשיטתו.

היו שרצו להוכיח מדברי הרע"א, שס"ל שבעין לתוצאה שהמת יהיה קבור ולא לעצם המעשה דקבורה. דהנה הרע"א הביא הר"ג לשו"ע (אבה"ע סי' פט') את דברי התשב"ץ (ח"ב סי' קיא) שנזכרו לעיל, שאם קבר את אשתו וחטטי שכבי הוציאה חייב הוא לקבורה בשנית. ומעתה נקטו להוכיח, שאם המעשה עצמו הוא המצוה, מנלן לחדש שמחייב הבעל לקבורה בשנית. אלא ע"כ המצוה היא התוצאה, ולפיכך כאשר הוציאה חטטי שכבי, בעינן שיקברנה שנית.

ויש לפקפק בראיה זו, ובפשוטו אין ראיה. שיעיין בתשובת התשב"ץ עצמו. וכן ידוקדק לשון קודשו של ארמ"א, שעסקין בחטטי שכבי שהוציאו את האשה מקברה והפשיטו את תכריכה. חידש התשב"ץ ובעקבותיו הרע"א, שהבעל מחייב שוב. (לאפקייה מהשואל בשו"ת התשב"ץ) הנדון הנזכר, נשים לבנו שכתבו הרע"א, בס"פ פט', הוא הלכות כתובה. ובהגדרת חיובי הבעל לאשתו. נתחדשה הלכה שקבורה תחת הנדון, כמבואר, ממילא כאשר חטטי שכבי הוציאה והפשיטו תכריכה, מחייב הבעל לתכריכה וקבורתה שנית. הכא מדיני הממונות אתי עלן. אמנם, אם לא היה מצוות קבורה ולא היה ענין לקבור, ה"נ הבעל לא היה מחייב. אולם לאחר שיש מצוה בקבורה, ולא נפק"מ האם המעשה הפעיל בקבורה או התוצאה שיהיה קבור, אכתי דין הוא לבעל מצד חיובי להעמיד תכריכים ולדאוג לכבוד אשתו בקבורתה. ומה לנו להוכיח מכאן כאחד הצדדים. ויל"ע.

נושא היום: המשך נערה המאורסה ומוציא שם רע. זכויות האב בבת וחייבי הבעל

סיכום הדף

נערה המאורסה שזינתה, דינה בסקילה, ו**סוקלים** אותה על פתח בית אביה. ו**נולמד מהפסוק**, "אל פתח בית אביה וסקלוה". **אם אין לה פתח בית**, סוקלים אותה על שער העיר. **ונלמד**, מעובד ע"ז, שסוקלים אותו על שער העיר שעבד בה. שנאמר "בשעריך", ו**נלמד** מקום הסקילה, ממקום עשיית העבירה, **ואם אותה העיר** רוב עכו"ם, סוקלים אותו על פתח ב"ד. (עי' תוד"ה על, היכן), ו**נלמד ממה שאמרה תורה** "שעריך" ולא "שער". **ונערה המאורסה**, נלמד "פתח" מ"פתח" ו"שער" מ"שעריך", היינו, במשכן אמור פתח, ובסמוך לו שער, מלמד ששער מוגדר פתח, א"כ הפתח האמור בנערה המאורסה, יכול להתפרש אף שער, כפי המבואר בעובד ע"ז.

לדעת רבנן, מוציא שם רע לוקה ומשלם קנס 100. **לדעת רבי יהודה**, לוקה בין בעל ובין לא בעל אולם קנס משלם דווקא אם בעל. **שיטה א'**, נחלקו רבנן ורבא"י, האם פרשת מוציא שם רע נאמרה דווקא בבעל, **דעת רבנן** גם אם לא בעל, והביא עדים שזינתה, נאמרה פרשת מוציא שם רע. **וכך** סברו רבנן החולקים על רבי יהודה. **לכן**, אם נמצא שמינו אומר אמת, לוקה ומשלם, בין בעל בין לא בעל. **ראב"י**, לומד פרשת מוציא שם רע, דווקא בבעל. **וכך סבר רבי יהודה**, לכן חילק בין בעל או לא לגבי קנס. **שיטה ב'**, מחלוקת רבנן ורבי יהודה בשיטת רבא"י, **דעת רבנן** לוקה ומשלם, דווקא שבעל. **ולרבי יהודה**, לוקה אף אם לא בעל. **וביאר רבנ"י**, מה שאמר רבי יהודה שלוקה הכוונה מכת מרדות מדרבנן. היות ורבי יהודה עצמו נקט, שאם לא בעל לא לוקה, **וביאר הגמ'** אינו לוקה מהתורה. **לר"פ**, כוונת רבי יהודה שאם לא בעל, לא לוקה, לא משלם קנס, **ואף תשלום** נקרא "לוקה", כפי שלמדנו מדברי רבי יוסי ברבי יהודה שסבר, אדם שאמר חצי ערכי, לוקה ונותן ערך שלם. ואין סיבה לחייבו מלקות, **אלא ביאר ר"פ**, לוקה בערך שלם.

לגבי **מוציא שם רע** נאמר, "**ועונשו**", ונאמר "**ויסרו**". **דרשו**, "ענישו", ממון, ממה שאמרה תורה "וענישו אותו מאה כסף". "ויסרו", מלקות, **ונלמד**, מכן סורר ומורה, שנאמר לשון "יסרו" בפסוק "ויסרו אתו ולא שמע אליהם", ומהמילה "בן", "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה". ומהמילה "בן" במלקות, "והיה אם בן הכות". **אזהרה למוציא שם רע**, **לר"א**, "לא תלך רכיל". **לר"נ**, "ונשמרת מכל דבר רע". **ר"א**, לומד מ"ונשמרת", **כדברי רבי פנחס בן יאיר**, שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה. **ור"נ**, למד מ"רכיל", שבי"ד לא יאה רך לזה, וקשה לזה.

עדים שבאו והעידו מעצמם, ולא הבעל הוציא שם רע, ונמצאו שקרנים. הוא אינו לוקה ואינו משלם. **אם העדים הוזמו**, נסקלים. **ואם אמרו אמת**, היא בסקילה. **לדעת רבנן**, אם אמר לעדים שיבואו, אף שלא שکر אותם בממון, חייב ממון ומלקות. **לדעת רבי יהודה**, רק אם שکر אותם בממון. **ולמד** מאיסור ריבית, שנאמר לשון "שימה", "לא תשימון עליו נשך". ובמוציא שם רע כתוב לשון "שימה", "ושם לה עלילות". **הסתפק רבי ירמיה** לשיטת רבי יהודה מה הדין אם שכן בקרקע או בפחות משהו פרוטה. או את שניהם בפרוטה.

הסתפק רב אשי, הוציא שם רע על הנישואים הראשונים, (החזירה לאחר שנישאה, וטען על הנישואים הראשונים) **עוד היתספק**, היבם הוציא שם רע על נישואי האח המת. **ופשטו**, "את בתי נתתי לאיש הזה", ממועט יבם.

כאשר נמצא שדבריו הם הוצאת שם רע, **לדעת רבנן**, לוקה ומשלם בין בעל בין שלא בעל. **לדעת רבא"י**, דווקא אם בעל. **ביאר הפוסקים**: "ובא אליה" "ואקרב", **לראב"י**, כפשוטו. **לרבנן**, בעלילות דברים. "לא מצאתי לבתך בתולים", **לראב"י**, כפשוטו. **לרבנן**, לא מצאתי עדים שזימו את עדי הזנות. "ואלה בתולי בתי", **לראב"י**, כפשוטו. **לרבנן**, עדים שמביא האב, להזים את עדי הזנות. "ופרשו השמלה" **לראב"י**, כפשוטו. **לרבנן**, ביאר רבי אהבו, בי"ד מבררין את הענין כשמלה חדשה.

שלח רבי יצחק בר יעקב בר גיורי משמו של רבי יוחנן, בכל התורה אין חילוק לעונשים בין בילה כדרכה לשלא כדרכה. אולם במוציא שם רע, חייבת תורה אף אם בעל שלא כדרכה, והוציא שם רע, דווקא שנבעלה כדרכה. **ודחתה הגמ'**, שהיה לרבנן, אף אם לא בעל חייב. **ולראב"י**, אף ביאתו צריכה להיות כדרכה, מחמת הפסוק "שלא מצא לה בתולים". **אלא אמר רבי יוחנן**, אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע כדרכה וכראב"י.

יש זכויות לאב בבתו, לקדשה בכסף, **המקור**, "ויצאה חנם אין כסף", **למסקנא**, יציאה דכותה קא ממעט, וכשם שיוצאת מהאדון הכסף שלו, שיוצאת מהאב, לכה"פ לגבי הפרת נדרים, הכסף שלו. ועי' ברש"י עוד ביהו"א. בשטר רבביא. **המקור**, הקש הויות (להדד). זכאי במציאתה, **הקנו לו** משום איבה. **לרש"י**, שמא לא יזון אותה. **לר"י**, שמא יקדשה למנוול וכו'. (במעש"י, בהפרת נדרים. אם מתגרשת בעודה קטנה, מקבל את גיטה. אולם אם קיבלה פירות בירושה, אינו זכאי בזה. **ובעל**, יתר על האב, שאוכל פירות שקיבלה בירושה, חייב במזונות, לפדותה ולקברה. **רבי יהודה אומר** אף עני שבישראל לא יפחות מב' חלילים ומקוננת.